

Arkadiusz Adamczyk

V Symposium Historyczne nt.
"Wybrane aspekty myśli i sztuki
wojennej w historii najnowszej",
Toruń, 11 grudnia 2001 r.

Piotrkowskie Zeszyty Historyczne 4, 325-328

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Arkadiusz Adamczyk

V SYMPOZJUM HISTORYCZNE NT. „WYBRANE ASPEKTY MYŚLI I SZTUKI WOJENNEJ W HISTORII NAJNOWSZEJ”,
TORUŃ, 11 GRUDNIA 2001

Katedra Nauk Humanistycznych Wydziału Wojsk Rakietowych i Artylerii Wyższej Szkoły Oficerskiej im. Gen. J. Bema oraz Zakład Historii Wojskowej Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika gościli w dniu 11 grudnia 2001 r. uczestników V Sympozjum Historycznego nt. „Wybrane aspekty myśli i sztuki wojennej w historii najnowszej”. W imieniu organizatorów przywitał uczestników obrad i dokonał otwarcia sympozjum prof. dr hab. Cezariusz Skuza, który jednocześnie objął przewodnictwo obrad.

Pierwszym prelegentem był prof. dr hab. Karol Olejnik (Instytut Historii UAM Poznań) z referatem pt. *Postulaty badań nad wojskowością XX w.* W swym wystąpieniu prof. Olejnik zwrócił uwagę na dążenie do integralności ogólnej historiografii i wskazał na oderwanie historiografii wojskowości od głównego nurtu. Postulował poszerzenie zakresu badań historii wojskowości i przesunięcie akcentów na badanie zagadnień okołowojskowych. Wyraził przekonanie, iż w związku z postępującą złożonością zagadnień podejmowanych przez historyków wojskowości zmuszeni oni zostaną do częstszego stawiania pytania o przyczyny wydarzeń, miast tylko ich rekonstruowania.

Drugi z uczestników – prof. dr hab. Maciej Szczurowski (Instytut Historii AŚ Piotrków Trybunalski) przedstawił wystąpienie pt. *Artyleria w działaniach koalicyjnych. Określenie problematyki badawczej. Geneza.* Prof. Szczurowski podkreślił potrzebę i aktualność tematu. Według mówcy Wojsko Polskie ogólnie wykazało w swej historii wysoką umiejętność współdziałania z różnymi jednostkami taktycznymi armii innych państw, co zdaniem prelegenta wynikało z przywiązania żołnierza polskiego do określonego systemu wartości wśród których ważne miejsce zajmowało wywiązanie się ze zobowiązań sojuszniczych. Jako przykład współdziałania artylerii różnych armii w ramach jednostki taktycznej wyższego szczebla wskazał walki artylerzystów Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich pod Tobrukiem oraz artylerię Armii Polskiej w ZSRR. Uznał za palącą potrzebę poszukiwania odpowiedzi na pytanie: jakie uwarunkowania sprawiły, że artyleria współdziałała w ramach wojsk koalicyjnych i dlaczego artyleria polska była uzupełniana zasobami innych państw.

Kadra oficerska artylerii Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej 1918-1921 (portret zbiorowy) to temat wystąpienia prof. dr hab. Zbigniewa Karpusa (Instytut Hi-

storii i Archiwistyki UMK Toruń). Na wstępie mówca dokonał zawężenia tematyki do wyższej kadry dowódczej artylerii armii URL oraz uściślił periodyzację wystąpienia (jesień 1918 – późna jesień 1920). Wskazał na brak badań, które nawet na Ukrainie dopiero się rozpoczynają. Podstawową przyczyną tego stanu rzeczy jest brak źródeł – większość materiałów dotyczących tego tematu znajduje się w archiwach rosyjskich. Prof. Karpus stwierdził, iż w armii URL służyło ok. 100 generałów, z czego 8 było czynnymi artylerzystami, zaś wykształcenie 5 dalszych sugeruje przynależność do tego rodzaju broni, z czego 1 generał pochodził z armii austriackiej pozostali z armii rosyjskiej. Referent przybliżył sylwetki najwyższych oficerów posiadających stopień generał – pułkownika.

Jako ostatni w pierwszej części obrad wystąpił dr Maciej Krotochwil (Instytut Historii i Archiwistyki UMK Toruń) z referatem pt. *Struktura organizacyjna Armii Ukraińskiej podczas kontrofensywy czortkowskiej (czerwiec 1919)*. Dr Krotochwil omówił strukturę armii ukraińskiej. Wskazał na jej zalety, do których zaliczył sprawną piechotę i artylerię, jak również mankamenty, wśród których wymienił wadliwy system dowodzenia, słabą kawalerię, zupełne niedocenywanie technicznych środków walki (np. pociągów pancernych). Następnie mówca omówił przebieg bitwy czortkowskiej ze szczególnym uwzględnieniem działań Armii Ukraińskiej.

Drugą część obrad, prowadzonych pod przewodnictwem prof. dr. hab. Zbigniewa Karpusa rozpoczął referat mgr. Jana Wiśniewskiego (Instytut Historii i Archiwistyki UMK Toruń) pt. *Artyleria Wojsk Polskich na Syberii 1918-1920*. Mówca skoncentrował się przede wszystkim na kwestiach organizacyjnych. Interesującym wątkiem podniesionym w trakcie wystąpienia była kwestia powołania samodzielnego batalionu litewskiego, co zdaniem mgr. Wiśniewskiego wynikało z przeświadczenia, że Polacy i Litwini wejdą w skład jednego państwa.

Następnie prof. dr. hab. Waldemar Rezmer (Instytut Historii i Archiwistyki UMK Toruń) zaprezentował temat *Odbudowa polskiego potencjału wojskowego 1918-1919*. Prof. Rezmer podkreślił, iż odbudowa armii, podobnie jak odbudowa państwowości dokonała się na gruzach państw zaborczych. Nakreślił genezę i przebieg formowania polskiej siły zbrojnej. W dalszych pracach badawczych zaproponował skoncentrowanie się na analizie porównawczej jak te same problemy rozwiązywali sąsiedzi Polaków: głównie Czesi, Ukraińcy i państwa bałtyckie.

Działania wojenne w Małopolsce Wschodniej 1918-1919 były tematem wystąpienia prof. dr. hab. Michała Klimeckiego (Wojskowy Instytut Historyczny). Prof. Klimecki wskazał na Galicję, jako na obszar rywalizacji 3 narodów: Polaków, Rosjan i Ukraińców. Sformułował tezę, iż armia polska na południowym wschodzie należycie wywiązała się z powierzonych jej zadań. Wojna została rozstrzygnięta na północy i w związku z tym armia w Galicji miała charakter wspomagający, lecz mimo to jej postawa wpłynęła na wypracowanie korzystnego kształtu przewagi militarnej.

Dr Aleksander Smoliński (Instytut Historii i Archiwistyki UMK Toruń) zaprezentował temat *Dywizjon artylerii konnej I Korpusu Polskiego*. Dr Smoliński przedstawił zarys dziejów tej jednostki ze szczególnym uwzględnieniem jej zasług bojowych.

Część referatową tego fragmentu sympozjum zakończyło wystąpienie dr. Arka-

dusza Adamczyka (Instytut Historii AŚ Piotrków Trybunalski) pt. *Kariera polityczna gen. Romana Władysława Odzierżyńskiego po 1945 r.*

Na zakończenie drugiej części obrad wywiązała się dyskusja pomiędzy dr. Aleksandrem Smolińskim, dr. Arkadiuszem Adamczykiem oraz prof. Karolem Olejnikiem. Dr Smoliński w odniesieniu do postulatu prof. Olejnika, wskazującego potrzebę szerokich i komplementarnych badań nad historią wojskowości, zauważył, iż tego typu badania można prowadzić dopiero po zakończeniu badań szczegółowych. Dr Arkadiusz Adamczyk wskazał na istniejące już w historiografii polskiej precedensy, gdzie podejmowano próby szerokich, komplementarnych ujęć co prawda politycznych dziejów Polski, np. w warunkach emigracji politycznej po 1945 r., bez oglądania się na badania szczegółowe, a nawet bez dostępu do wielu podstawowych źródeł. Prof. Olejnik stwierdził, że odpowiedzenie na wiele podstawowych kwestii podniesionych np. przez prof. Karpusa i prof. Rezmera będzie możliwe dopiero po poszerzeniu pól badawczych.

Trzecią część obrad, prowadzonych pod przewodnictwem prof. dr. hab. Waldemara Rezmera, otworzył artykuł dr Zdzisława Jezierskiego i prof. dr. hab. Czesława Jeśmana pt. *Służba zdrowia Okręgu Pomorskiego Armii Krajowej*. Autorzy, podkreślając improwizowany charakter konspiracyjnej służby zdrowia wskazali na udział w jej tworzeniu wysiedlanych lekarzy, harcerzy i działaczy czerwonego krzyża, przypisując tym ostatnim największe zasługi na tym polu. Scharakteryzowana została ponadto rola dr Anny Paszkowskiej, harcerki, współorganizatorki ZWZ na Pomorzu, która walczyła przyczyniła się do powstania konspiracyjnej służby zdrowia na Pomorzu.

Kolejnym punktem sympozjum było wystąpienie dr. Kazimierza Malaka (Instytut Historii AŚ Piotrków Trybunalski), który przedstawił zagadnienie *Układ Taszkiencki – narzędzie reintegracji przestrzeni poradzieckiej*. W swym wystąpieniu dr Malak skoncentrował się na problemach związanych z celami polityki zagranicznej Rosji. Zwrócił uwagę na funkcjonowanie w terminologii rosyjskiej problemu „bliskiej zagranicy” i wyłączenie z niego państw bałtyckich, co zdaniem referenta świadczy o pogodzeniu się Moskwy z natowskimi aspiracjami tych krajów. Układ Taszkiencki, według prelegenta, to próba rozwiązania systemu bezpieczeństwa zbiorowego. K. Malak podkreślił zaciemnienie wizerunku i sytuacji w dawnym Związku Radzieckim przez publicystykę polityczną. Jego zdaniem państwa tzw. „bliskiej zagranicy”, w sposób naturalny będą ciążyły ku Rosji, gdyż bez ścisłej z nią współpracy nie będą w stanie w ogóle funkcjonować, z drugiej strony Rosja, co widać w polityce prezydenta W. Putina, wykazuje coraz większe zrozumienie interesów mniejszych państw. Wspólnotę Niepodległych Państw należy zatem uważać za narzędzie reintegracji obszaru dawnego ZSRR, narzędzie utrzymania wpływów Rosji w tej części świata, lecz należy podkreślić, że reintegracja ta nie oznacza powrotu do realiów byłego Związku Radzieckiego.

Dr Zdzisław Jagiełło (WSO Wrocław) przedstawił referat pt. *Działania nocne a dynamika zmian techniki wojskowej i sztuki wojennej w przeszłości oraz w XXI wieku*. Dr Jagiełło podkreślił, że prowadzenie działań nocnych już w przeszłości nie

należało do rzadkości, choć nie stosowano ich na większą skalę. Podkreślił, iż teoretycy działań wojennych nie rozstrzygnęli jednoznacznie problemu, czy noc sprzyja bardziej atakującym czy atakowanym. Przyczyn zintensyfikowania działań prowadzonych nocą mówca dopatrywał się przede wszystkim we wdrażaniu coraz to nowszych rozwiązań technicznych.

Ostatnim referatem zjazdu było wystąpienie dr. Zbigniewa Dziemianko (WSO Poznań) pt. *Zarys dziejów 3 Pułku Rakiet im. Stefana Batorego w Biedrusku na tle przemian strukturalnych w WP po 1945 r.* Dr Dziemianko podkreślił bardzo krótki okres (6 miesięcy) od chwili utworzenia pułku do osiągnięcia przezeń całkowitej gotowości bojowej, co wynikało z osobistego zaangażowania kadry oficerskiej w proces tworzenia jednostki. Wskazał na wybitne wyniki osiągane w trakcie ćwiczeń na poligonach polskich, czy też w trakcie wspólnych manewrów na poligonach radzieckich. Zwrócił uwagę, iż jednostka ta była uważana za elitarną jednostkę artylerijską, zaś dla oficerów pełniących w niej służbę była ona z reguły odskocznią dla dalszych szybkich awansów służbowych.

W dalszej części nastąpiła dyskusja. W jej trakcie prof. dr hab. Bogdan Zaleski podkreślił znaczenie kwerend w archiwach niemieckich i zachęcał zebranych do szczególnego zwrócenia uwagi na archiwum we Freiburgu. Jego zdaniem dokumenty niemieckie, przechowywane w tym archiwum stanowią klucz do zweryfikowania wielu obiegowych sądów na temat działań II wojny światowej. Natomiast prof. Z. Karpus odniósł się do referatu dr. Zdzisława Jezierskiego i prof. Cz. Jeśmana, wskazując, że zaprezentowane przez nich tezy odpowiadają stanowi wiedzy z lat 80-tych. Podkreślał konieczność prowadzenia dalszych badań nad historią konspiracji na Pomorzu.

Podsumowania i zamknięcia obrad dokonał prof. dr hab. Cezariusz Skuza. Wypada w tym miejscu wyrazić żal, że było to najprawdopodobniej ostatnie sympozjum zorganizowane w Wyższej Szkole Oficerskiej im. Gen. J. Bema w Toruniu, która, ze względu na plany restrukturyzacji Wojska Polskiego, ulegnie najprawdopodobniej likwidacji.